

En jämförelse mellan moderna aktivstall och boxstall

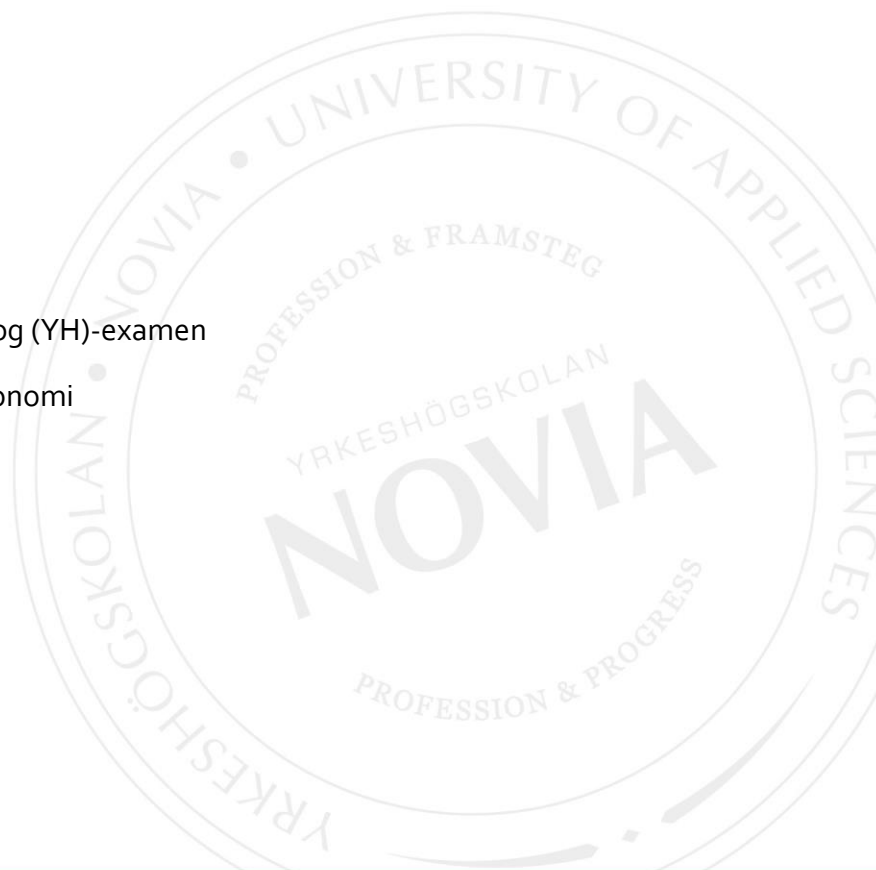
För- och nackdelar med de olika skötselmetoderna

Jyrki Mällinen

Examensarbete för Agrolog (YH)-examen

Utbildningen inom Bioekonomi

Raseborg 2020

EXAMENSARBETE

Författare: Jyrki Mällinen

Utbildning och ort: Bioekonomi Raseborg

Inriktningsalternativ/Fördjupning: Lantbruksnäringar

Handledare: Lars Fridfors

Titel: En jämförelse mellan moderna aktivstall och boxstall

Datum 10.04.2020

Sidantal 34

Bilagor

Abstrakt

Hästhållningen i Finland är ganska traditionell, men nya alternativ kring skötsel och metoder presenteras mer och mer. Aktivstall är en allt mer förekommande metod som är på frammarsch runt om i världen och börjar tas i beaktande också i Finland. Aktivstallen väcker åsikter och förutfattande meningar, som antingen kan vara positiva eller negativa.

Syftet med detta arbete är att konfrontera de förutfattande meningar man skapat och ge en mer faktabaserad uppfattning om de olika metoderna, inte att utesluta någondera av metoderna, utan väcka nya idéer och tankar kring hästskötsel och möjligheter, samt överväga ut vilken metod som passar en själv. Examensarbetet lyfter fram både för- och nackdelar med de olika metoderna.

Examensarbetet skrevs och sammanställdes med hjälp av artiklar och undersökningar kring ämnet på nätet och i tidningar. Arbetet innehåller också intervjuer och de intervjuades syn på de olika metoderna. Ingentera av metoderna är absolut rätt val för hästens välmående eller skötselsätt, men en jämförelse mellan dessa lyfter fram aspekter man bör tänka på före man gör beslut om förnyelse av sitt stall eller i hurdan form av stall man håller sin häst.

Språk: svenska

Nyckelord: hästhållning, aktivstall, boxstall

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Jyrki Mällinen

Koulutus ja paikkakunta: Bioekonomi, Raasepori

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Lantbruksnärningar

Ohjaaja(t): Lars Fridefors

Nimike: Modernin aktiivitallin ja karsinatallin vertailu

Päivämäärä 10.04.2020

Sivumäärä 34

Liitteet

Tiivistelmä

Hevosten hoito on Suomessa pitkään ollut jo melko perinteistä, mutta uusia parannuksia hevosten hoidossa sekä menetelmistä tulee esille yhä enemmän. Aktiivitallin muoto on yleistynyt menetelmä, joka näkyy voimakkaasti ympäri maailmaa ja joka alkaa saada huomiota myös Suomessa. Se tuo mukanaan useita mielipiteitä ja ennakkoluuloja, jotka voivat olla joko positiivisia tai negatiivisia.

Tämän työn tarkoituksena on hajottaa luodut ennakkoluulot ja antaa uutta faktatietoista ymmärrystä eri hoitotavoista. Tarkoituksena ei ole sulkea pois mitään menetelmää, vaan herättää uusia ideoita ja ajatuksia hevosenhoitomahdollisuuksista ja antaa lukijalle mahdollisuus punnita mikä sopii itselle parhaiten. Opinnäytetyö nostaa esille haittoja eri muodoista sekä positiivisia asioita menetelmistä ja niiden näkökulmista.

Opinnäytetyö tehtiin aiheesta käsittelevien artikkeleiden ja tutkimusten avulla internetlähteitä käyttäen sekä sanomalehtijulkaisuista. Työ sisältää myös haastatteluita eri ihmisten kanssa ja heidän näkemyksensä eri menetelmistä. Kumpikaan menetelmistä ei ole ehdottomasti se oikea valinta hevosten hyvinvoinnille tai hoidolle, mutta näiden kahden eri hoitotavan välillä tapahtuva vertailu tuo esiin näkökohdat, jotka tulee ottaa huomioon ennen päätöksentekoa tallin uusimisessa tai minkälaiseen hoitopaikkaan oman hevosensa haluaa.

Kieli: ruotsi

Avainsanat: Hevoshoitomenetelmät, aktiivitalli, karsinatalli

BACHELOR'S THESIS

Author: Jyrki Mällinen

Degree Programme: Degree Programme in Bioeconomy, Raseborg

Specialization: Agriculture

Supervisor(s): Lars Fridfors

Title: A Comparison Between a Modern Active Stable and a Box Stable

Date 10.04.2020

Number of pages 34 Appendices

Abstract

Horse care in Finland is traditional, but improvements in care and new methods are emerging more. Active stable is an upcoming method for horse keeping and is also beginning to be considered in Finland. There are different opinions and prejudices connected to this that can be either positive or negative.

The purpose of this work is to break the prejudices created and give new thinking based on facts about the different methods, not to exclude any of the methods, but to awaken new ideas and thoughts, about horse care opportunities and weigh out which is the one that suits oneself. The thesis presents negative aspects with the two methods and aspects that are positive.

The thesis work was carried out with the help of articles and studies of the subject on the internet and in newspapers. The work also includes interviews with different people and their views on the methods. Neither of the methods is the absolute right choice for the horse's well-being or care, but a comparison between the two highlights aspects that you should consider before making a decision about renewing your stable or choose the kind of stable you want to keep your horse in.

Language: Swedish

Key words: Horse keeping, active stable, box stable

Förord

Jag vill tacka Johanna Wasström och bioekonomistuderande Alexandra Wasström för intervjuerna och bilderna jag fått, för att använda i examensarbetet.

Jag vill speciellt tacka Carola Brant från Tyskland som jag intervjuade och fått bilder av, hon är Schauers representant för planering av aktivstall samt PR-stallets kunder som svarade på kundundersökningen.

Jag tackar också min handledare Lars Fridfors och min externa handledare Maria Wirtanen.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Material och metoder	2
3	Hästhållning i Finland.....	3
4	Hästens beteende	4
5	Vad är ett aktivstall.....	8
5.1	Skillnader mellan aktivstall och lösdrift (pihatto)	9
5.2	Fördelar med aktivstall.....	10
5.3	Nackdelar med aktivstall.....	12
5.4	Begränsningar och lagar för aktivstall	14
6	Vad är ett boxstall?	16
6.1	Skillnaden mellan spilta och box.....	18
6.2	Fördelar med boxstall.....	20
6.3	Nackdelar med boxstall.....	21
6.4	Begränsningar och lagar för boxstall	22
7	Stallägares åsikter om de olika metoderna.....	24
7.1	Fördelar med boxstall.....	24
7.2	Nackdelar med boxstall.....	25
7.3	Fördelar med aktivstall.....	26
7.4	Nackdelar med aktivstall.....	27
8	Hästägares åsikter om aktivstall	28
8.1	Positiva aspekter	28
8.2	Förbättringsförslag.....	29
8.3	Skillnader mellan boxstall och aktivstall.....	30
8.4	Negativa aspekter.....	30
9	Diskussion	31
	Källförteckning	33
	Figurförteckning.....	34

1 Inledning

Hästhållningen har de senaste åren gjort stora framsteg runt om i världen och även i Finland. Det har gjorts förbättringar och lättnader i själva arbetet och underhållet, förbättrats åtgärder kring hästens välmående med hänsyn till hästens ursprungliga levnadssätt och beteende. Dagens arbetskraft är dyr och man strävar efter en friare arbetstid som inte är så bindande och beroende av utomstående arbetskraft.

I detta examensarbete jämförs det två olika skötselmetoder till hästar. Arbetet innehåller olika jämförelser, åsikter, för- och nackdelar mellan de olika metoderna. Båda skötselmetoderna väcker diskussion och åsikter om vilket som är bättre för hästen. Det finns lika många åsikter, som det finns hästar och hästägare, som uppstår av egna upplevelser, rykten, media och bekvämlighet.

Idén att börja skriva om ämnet som examensarbete, var för att det inte finns så mycket information eller undersökningar i Finland om moderna aktivstall, där man till exempel jämför med traditionella boxstall. Skötsel av hästar kräver mycket fysiskt arbete och det kommer man inte undan, men en lättnad i arbetet finns via automatiken som kommer mer och mer in i hästhållningen och genom den kan man införa metoder som tar mera hänsyn till hästens ursprung och hälsa. Jag kommer själv från en gård med ett modernt aktivstall som är byggt 2016 där utfodringen fungerar till en del automatiskt och där hästarna lever i flock. På gården finns också ett traditionellt boxstall som är byggt år 2004.

Examensarbetet är menat både för stallsägare, hästägare och för dem som är intresserade av ämnet, för att väcka intresset och få en själv att väga upp de delarna som man tycker är viktiga för hästens välmående och skulle vara en bra fördel till skötseln. Ingenting av metoderna skall uteslutas direkt utan övervägas noga, för att sen kunna inverka på beslutsfattande vid ett nybygge eller vid valet av var man placerar sin häst.

Båda metoderna har flera fördelar och nackdelar, de har jag försökt lyfta fram både ur häststallägarens och hästägarens synvinkel, från olika artiklar samt undersökningar. Jag har även försökt få fram vilka förbättringsmöjligheter det finns gällande skötsel och underhåll, hästens välmående och lönsamheten i hästhållningen.

2 Material och metoder

Detta examensarbete bygger långt på egen kunskap och jag har forskat mycket på internetsidor och i olika artiklar som har med de olika metoderna att göra. Jag har även gjort en enkät som skickats ut till kunder som har sin häst i ett aktivstall. Examensarbetet innehåller också intervjuer med stallsägare och deras synvinklar på metoderna. Intervjuerna som gjorts har endera varit via emailkontakt eller via internetsidor, som till exempel Hippos.

Enkäterna har skickats direkt ut till kunderna och intervjuerna har gjorts direkt med personer som äger stall, för att utesluta fel information. Genom denna direkta metod har jag fått mera information och mera kunskap direkt om hur stallsägarna upplever metoderna.

3 Hästhållning i Finland

I Finland finns det ca. 74 400 hästar, 160 000 aktiva ryttare och 16 000 stall. (Luke, Hippos) Det finns många olika hästskötselmetoder och blandningar mellan nya och gamla åsikter hur hästen skall sova, utfodringen, vattentillgängligheten samt gödselhanteringen skall skötas.

Det mest allmänna hästhållningssättet är boxstall, men på sidan om har det kommit mer moderna lösdriftsmetoder, där man försöker få med mer automatik och minska på det fysiska arbetet. Det finns ett antal lagar och förordningar som reglerar hästhållning. Boxen skall ge tillräckligt med utrymme och skydd för hästen. Den måste också vara en ren, ljus, säker plats och ta hänsyn till hästens naturliga behov. Hästen ska vara tillräckligt skyddad från värsta väderförhållanden, som kyla, fukt, drag och värme. Hästen måste också kunna stå och ligga i en naturlig position. Den måste kunna röra sig och stiga upp på ett naturligt sätt. Liggplatsen och områdena, där hästen kan lägga ner sig, måste vara så stor att alla hästar kan ligga ner på samma gång. (Livsmedelsadministrationen 2014.) Hästen måste ha höravstånd eller synkontakt med aktiviteten på anläggningen och ha tillgång till social interaktion.

Figur 1: bild från aktivstallet, flockbeteende © Mällinen

4 Hästens beteende

Hästen är ett flockdjur och vill leva i grupp. Figur 1 visar hur hästarna rör sig tillsammans. När en häst lever i en box i ett stall, är den för sig själv och har då svårt att leva ut sitt naturliga flockbeteende. I ett aktivstall lever alla hästar tillsammans och hästen kan själv bestämma vem den vill umgås med och vem den vill frysa ut. Hästen är ett ganska reserverat djur och bestämmer vem den vill tycka om och vem den inte vill tycka om. Hästar i grupp lever tillsammans så att det alltid finns någon som håller vakt medan de andra sover. En häst tycker inte om att vara ensam, och det är viktigt att tänka på om man vill skaffa sig en häst eller då man jobbar med hästar. När hästar lever i flock finns det alltid en ledare och rangordning i gruppen.

Ledarskapet i flocken kan vara olika. Det kan vara en hingst eller ett sto som är högst rankad i gruppen, ledaren kan flytta på gruppen ifall den känner sig hotad till exempel av främmande hästar eller människor som försöker närma sig gruppen. Den med högst rang samlar alla framför sig tills avståndet känns rätt. En annan typ av ledarskap i gruppen kan uppstå när en grupp hästar går på bete och en av hästarna vill ha vatten eller vill ta sig dit var den brukar vila eller sova. Då kan den gå iväg och endera följer de andra med eller så endast några stycken, så att de inte blir för sig själva. Det är oftast en äldre häst som går iväg och då följer de yngre med, då de yngre hästarna lär sig av de äldre.

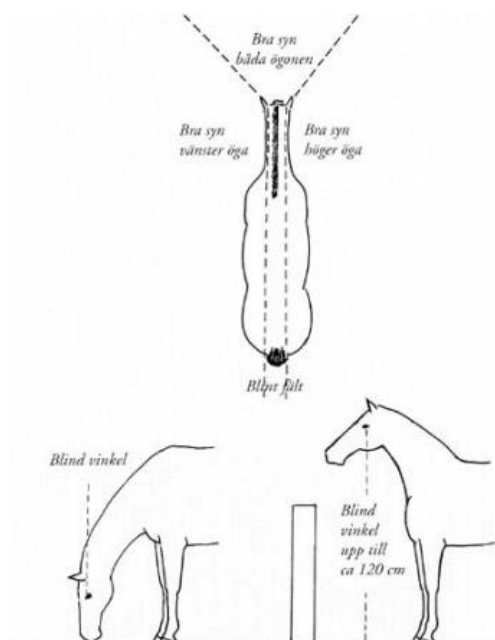
Om gruppen känner sig hotad och måste fly flyr först en och alla andra följer efter. Finns det föl eller unghästar med i gruppen håller de sig nära den vuxna, som skyddar de yngre hästarna. Hästar i flock bildar själva en rangordning i och med att en stark häst visar ett starkt ledarskap mot de andra, oftast genom kroppsspråket. Är de jämnstarka kan de vara aggressiva mot varandra tills den ena blir i underläge och accepterar en lägre plats i gruppen. I aktivstall kan detta vara ett problem om det finns flera olika grupper och de två med högst rang kan börja sparka och bita varandra, i boxstall finns även en rangordning men inte lika tydlig. (Strömberg, 2017)

Fast en box är tillräckligt stor för en häst så är den ändå för liten för att den ska få tillräcklig motion, jämfört med vad den skulle få om den levde i ett aktivstall. För hästens bästa skulle ett aktivstall vara bättre, men det behövs även en plats där man kan placera en sjuk häst, där man kan binda upp hästen, ha tillgång till rinnande vatten och dit veterinären kan komma på besök. (Håkansson, 2017)

Människan kan lätt känna igen olika beteenden hos en häst och på hurdant humör den är. Hästen visar med sin kroppshållning, sitt ögonspel, rörelser med sina kroppsdelar och med olika läten använder. Hästen har välutvecklade sinnen, vilka är syn, hörsel, lukt, smaksinne och känsel.

När man planerar på att lägga hästar tillsammans eller planerar på att låta hästarna leva i flock, är det bra att först ha några hästar inne i själva inhägnaden som har levt i flock från tidigare och har erfarenhet av det levnadsättet. Man behöver en skild inhägnad för den nya hästen, där den kan bekanta sig med flocken, innan man släpper lös den med de övriga. Om man direkt placerar en massa nya hästar i en hage som inte har levt i grupp förut, kan det snabbt uppstå problem, då de springer runt eller sparkar och skadar varandra.

Syner: Hästens ögon är på sidan av huvudet och det gör att den har mycket stort synfält. Det har forskats i om hästen är färgblind eller inte och man har kommit fram till att den kan se vissa färger och att den ser mycket bra i mörker. I figur 2 ser man var de blinda vinklarna finns. (Strömberg, 2017)

Figur 2 hästens synfält © Dunebo

Hörsel: hästens öron är trattformade och bra uppbyggda, så att de kan fånga upp mycket ljud. När hästen rör på öronen försöker den höra ljud från olika håll, eftersom den kan höra flera ljud på samma gång. Öronen är inte bara till för att höra, utan har även viktig signalfunktion.

Lukt: hästens luktsinne är mycket väl utvecklat. Hästar nosar mycket på varandra för att känna om det är ett sto, hingst eller valack.

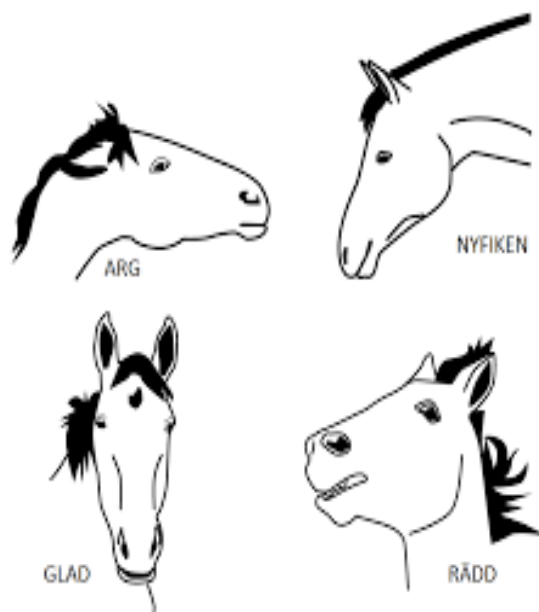
Smak: hästens smaklökar finns på sidan av tungroten. I olika forskningar har man studerat om hästen använder smaklöckarna eller luktsinnet när den väljer bort till exempel medicin som finns i krubban. Det är klokt att blanda medicinen med kli eller melass. Då fodret blandas tycker hästen det är gott. (Strömberg, 2017)

Känsel: hela hästens hud är ett känselorgan. Den känner av om man sätter handen lätt på huden fast där är ett tjockt lager hår utanpå. Hästens överläpp har många känselnerver. Hästens mule är mycket välutvecklad och används som ett kommunikationssystem. Om en liten fluga landar på hästen så känner den genast av flugan.

Hästens språk: hästens språk består av signaler som sänds ut av en individ och tas emot av en annan. Hästens språk delas in i olika kategorier och det är: ljud-, lukt-, syn- och beröringssignaler. Eftersom hästens olika ljud är få och ganska lika varandra, försöker man förstå hästens språk via andra kommunikationssätt. För en människa är det svårt att förstå hästens alla olika signaler, som är mycket små och kan bestå av att de endast gör vibrationer med näsborrharna eller rörelser med muskler runt ögon och ögonlock.

En del av signalerna görs via dofter. Hästen har ett mycket bra luktsinne som gör att det emellanåt är omöjligt för oss människor att känna samma lukter som hästen känner.

Mycket av hästens signaler gör den med kroppshållningen. Ett sto som är brunstigt kan ställa sig i den positionen som om den skulle urinera och det är en signal som gör att hingsten blir intresserad. En annan signal kan vara då en häst kommer backade mot en annan och har öronen fällda bakåt och när den backar mot målet så kan den hota lite lätt med att lyfta bakbenen och den kan även sparka mot målet som den vill hota. I figur 3 ser man det olika signalerna en häst gör med öronen och vad det betyder. En häst som är rädd kan sätta svansen mellan benen och sänka ner bakdelen. (Strömberg, 2017)

Figur 3 bild på hästen fyra olika miner/humör © Juta gård Teori

Hästens ljudsignaler: hästen använder olika gnäggningar och olika tonlägen på gnäggningen beroende på om den är rädd, glad eller saknar en annan häst. När en hästflock är tillsammans och en häst kommer bort från flocken, kan de andra använda ett så kallat skrikgnäggnande som är högt och ljudligt och då är även hela munnen oftast öppen. Alla hästar kan pipa, ofta om det kommer en annan häst för nära eller om ett sto som är brunstigt och får en hingst nära sig. Ljudet är högt och gällt men kort. Hästen kan även blåsa mot en annan häst, men olika blåsningar har olika betydelser. Hästen använder oftast blåsningen som en signal mot andra hästar att vara uppmärksamma om det kommer ett rovdjur eller om något annat försöker närma sig hästen eller flocken. (Strömberg, 2017)

Hästens vardag: En vuxen häst rör ofta på sig flera kilometer när den söker efter sin föda och vatten, den har ofta en aktiv period på dagen då den springer under en period mellan 10–15 minuter med andra hästar runt omkring. Där räcker oftast en större hage till för att den skall ha möjlighet att röra på sig. En vuxen häst sover 3–5 timmar per dygn och oftast i kortare etapper i ca.15 minuter. Hästen sover antingen stående eller liggande men utöver det så vilar hästen några timmer per dygn då den oftast vilar på ena bakbenet. Olika faktorer som kan påverka längden av sömnen är åldern, hur mycket den tränas och om den känner sig trygg.

5 Vad är ett aktivstall

Aktivstallets ide härstammar från lösdriftsskötselmetoden som har använts redan en längre tid för hästar och kor. Meningen med aktivstall är att hästen skall kunna leva ut sitt naturliga beteende så mycket som möjligt och få röra på sig fritt med sin flock.

Figur 4: Aktivstallet var man ser när hästarna äter från hö automaterna © Mällinen

Aktivstallet tillger den möjligheten också att kunna använda automatik till godo och ge en lättnad i skötseln av hästarna. Aktivstallet fungerar lite som ett sommarbete, men med en kontrollerad utfodring både med hö, ensilage och kraftfoder. På sommarbeten får hästar oftast vara i flock och kan utöva sitt naturliga beteende bland andra hästar, men oftast bara under några månader på sommaren. I aktivstallet kan hästen att röra på sig fritt på ett större område bland andra hästar och har ett delat utrymme att ligga i, vindskydd att skydda sig i samt flera automater de får sitt foder ifrån, vilket har en positiv inverkan på många sätt. Hästar delar ofta upp sig i mindre grupper och en placering av utfodringen på många olika platser, ger möjlighet för hästen att själv välja var den vill äta och får samtidigt hästen att röra på sig för att få tag på sitt foder. I figur 4 och 5 ser man tydligt hur det är uppdelade i mindre grupper när det är utfodringsdags.

Hö automaterna fungerar med hjälp av tryckluft och hästarna får äta sitt foder vissa tider om dygnet i ca.30min, de är klockstyrda med hjälp av en dator i figur 5 ser man hö automaten. Hästarna får sitt kraftfoder i etapper och den styrs av en dator som ger ut en viss mängd kraftfoder i gången, hästarna har chippar fast i antingen manen eller på sin grimma som sedan datorn kan läsa av hur mycket av vilken sort hästen skall få sitt kraftfoder, man kan

också lätt följa med i datorn ifall hästen har fått sitt kraftfoder och vilka tider den brukar vara och äta. I figur 6 ser man hästar som väntar på sin tur att slippa in till kraftfoder automaten. När en häst är inne och äter stänger automaten dörrarna med hjälp av tryckluft och öppnas när hästen har ätit färdigt och lämnar automaten.

Figur 5: från aktivstallets hö-automater © Mällinen

5.1 Skillnader mellan aktivstall och lösdrift (pihatto)

De olika anläggningarna är rätt så lika för hästen, men aktivstall förutsätter mer rörelse av hästarna vilket är en positiv sak. Det finska ordet ”pihatto” används ofta i svenskan i stället för lösdrift i Finland.

Pihatto eller lösdriftsmetoden innebär att hästarna har en större ligghall var de ligger under natten och har en mindre begränsad ute hage med en eller två foderplatser för strömatning, men den huvudsakliga matningen sker inne där hästarna matas för hand vid ett större bord var man ger kraftfoder och hö. Människan är mer bunden att utfodra hästarna och det kan snabbt bli bråk inom flocket vem som får äta och hur mycket, om man inte placerar olika högar för varje häst och ger kraftfoder där på samma gång. Problemen uppstår om någon häst är snabbare att äta än den andra, då kommer den att äta av de andra mat mycket snabbt och det innebär att en del av hästarna får mer foder än de andra. Vattentillgången finns vanligtvis både inomhus och utomhus.

Största skillnaden med aktivstall och pihatto är att i aktivstallmodellen sköts utfodringen av kraftfoder och stråfoder automatiskt och kan följas med på en dator hur mycket hästen har ätit av sitt kraftfoder. Utrymmet för hästarna är också större och foderautomaterna mer utplacerade runt omkring området, som gör att hästen har mer plats och rum att röra sig och

det är mindre risk att de andra hästarna äter upp varandras foder. I figur 6 ser man kraftfoderautomaten.

Aktivstallet städas på samma sätt som lösdriften, men avföringen sprids på ett större område på grund av den större arealen hästarna rör sig på. Aktivstallet kräver också mindre tid av människan då foderautomaterna fungerar med automatik. (Berg, 2017)

Figur 6: häst på väg in till kraftfoderautomat © Mällinen

5.2 Fördelar med aktivstall

Ett aktivstall har många fördelar i sig, men den typen av skötsel av hästar har inte undersökts och lyfts fram så mycket i Finland, om man jämför med Sverige eller andra större länder som är framgångsrika inom hästbranschen. Aktivstallmetoden lyfts fram mer och mer även i Finland och hämtar med sig diskussion, starka åsikter och frågeställningar.

Per Michanek är veterinär och stallmiljöforskare vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och har egna galopphästar han tävlar med. Han har gjort flera undersökningar och forskningar om hästens välmående och skötsel. Han lyfter starkt fram att man inte skall göra "hästen till en människa". I naturen äter hästen näringsfattig föda som gör att den på jakt

efter föda rör sig nästan dygnet runt. Hästen lever i naturligt tillstånd i slättlandskap i allt från -40 till +40 grader, och är rustad för att klara av det.

Vad händer då vi försöker få hästen leva som en människa? Vi ger näringsrikt foder till hästen några gånger i dygnet, och vill att den skall vara aktiv under kontorstid, men stå stilla resten av dagen under tak och inlåst i en box. Då skapar vi problem. Det är svårt för en art att leva under omständigheter som är så olika dem de är anpassade för. Oförmågan att förstå att hästar inte fungerar som vi, är roten till många hälsoproblem. Allvarligaste problemet som vi människor gör åt våra hästar är stillaståendet, en ständig rörelse är viktig för blodcirkulationen, särskilt i benen. För att benen skall fungera behöver musklerna arbeta. Små omärkta skador läker lättare och hästen återhämtar sig snabbare efter ansträngning vid träning. Även matsmältningen påverkas negativt och stillastående anses vara en stor orsak till kolik. (Michanek, 2018)

Det som Per lyfter fram i texten är problem som skapas av den traditionella hästhållningen, men kanske mer det som vi människor gör och inte gör för våra djur. Små skador blir mer allvarliga på grund av att hästen inte rör sig tillräckligt under dagen.

Aktivstallet har också enligt undersökningar visat att hästar har mindre tandproblem och hovproblem, och hästen är mindre överenergetisk trots att den endast motioneras ca 3ggr i veckan tack vare att den redan rör på sig naturligt då den är i aktivstallet. Därför lyfter aktivstallskötselmetoden mer upp det naturliga levnadsättet för hästen och ger hästen mer rörelse, flockbeteende och naturlig samvaro. Den ger möjligheter för hästen att leva sitt liv mer fritt med sällskap och hästen får sin dagliga motion även om ägaren inte har möjlighet. I figur 7 visas hur hästarna är i flock, vissa sover, vissa är vakna.

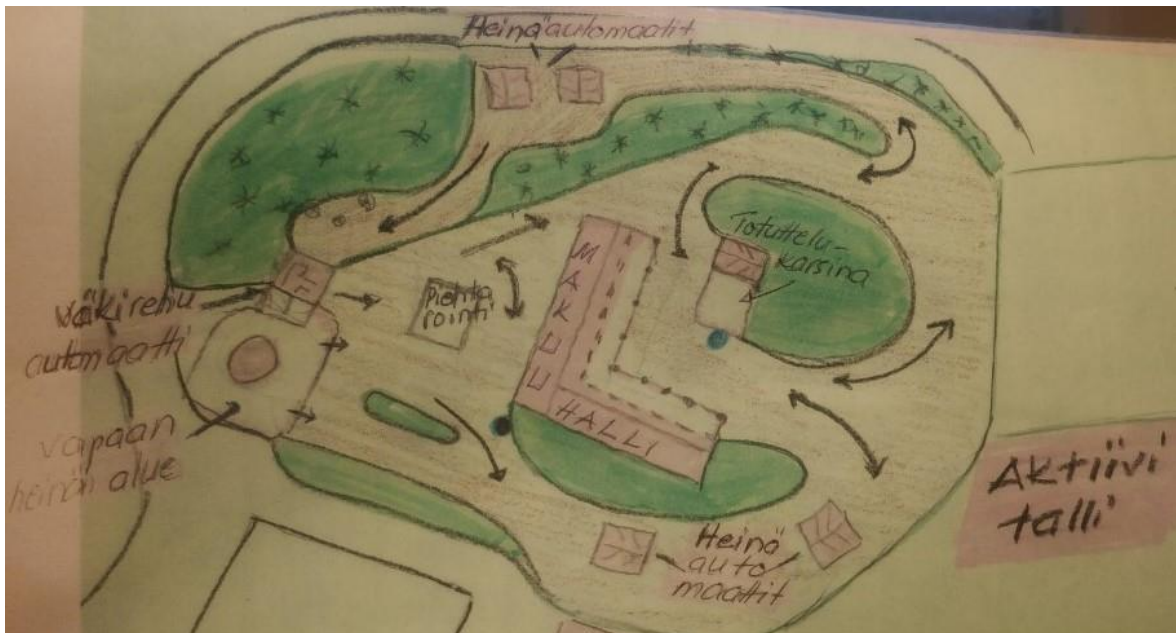
Som fördel till aktivstallet kan också lyftas upp den ekonomiska sidan, aktivstallet kräver ca. 4 timmar arbete per dag då utfodringen sker automatiskt och fylls på maskinellt. När man jämför till exempel med boxstall på ca. 20 hästar som kräver arbete närmare 12 timmar per dag. De gångerna ligghallen töms kräver den fler timmar men utöver det har man en stor inbesparning av arbetstimmar och kan man kan minimera utgifterna effektivt på grund av det. När utgifterna och arbetets timmar minskar har man möjlighet av att ha en lägre hyra i aktivstallet om det finns mycket tävling i stall priser i området.

Figur 7 från gångar i aktivstall, och flockbeteende © Mällinen

5.3 Nackdelar med aktivstall

Planeringen av aktivstallet är det viktigaste och om planeringen av placering av foder- och vattenautomater misslyckas eller det inte finns tillräckligt med utrymme för att få distans mellan de olika automaterna, kan det snabbt bli problem med hästarnas trivsel eller idén av att de skall röra på sig tillräckligt. I figur 8 ser man planeringsskede av ett aktivstall i Borgå.

Figur 8 när botten planering av aktivstallet planerades © Mällinen

Planeringen av regnvattenstyrning och gångar är också viktig. Regnvattnet måste styras så att det inte försämrar gångarnas material, rinner in på automater och inte heller in i ligghallen. På vintern när det fryser är det viktigt att inte vattnet blir kvar i pölar, vilket kan ge orsak till att det blir halt för hästarna eller hindra att putsningsmaskinerna inte kommer fram.

Planeringen av själva ligghallen måste också utföras noggrant och man måste tänka på att hästarna har möjlighet till regnskydd, har skydd för vind och tillräckligt många öppningar så hästarna snabbt kommer ut ifall det skulle bli bråk i flocken. Tömningen av ligghallen skall också tas i beaktande då man gör den maskinellt, så man lätt och smidigt kommer in och ut. Maskinerna för fyllning av ströbädden med torv och halm skall också komma in smidigt. I figur 9 kan man se ligghallen i ett aktivstall, vinkeln skall vara så att vinden inte blåser rakt igenom.

Figur 9 bild på ligghallen i aktivstallet © Mällinen

Dörröppningarna kan skyddas med plastskivor eller liknande, så inte kall vind kommer lika lätt in på vintern och värmen hålls bättre kvar. Andra fördelar för att få mer trivsel i skötseln av sin häst, är att bygga ett skilt litet skötselstall för att få hästen in i en skötselbox eller en vattenbox, samt sociala utrymmen och där man kan ha sin utrustning och kläder, för att själva aktivstallet har det inte i sig. Våta täcken måste också fås in på tork och en plats för en häst

att torka efter hård träning. Alla hästar passar dock inte in i samma flock i ett aktivstall. Om valacker till exempel har drivet i sig för hårt och det finns för många ston som blir brunstiga, kommer de inte att passa in, då de försöker betäcka stona hela tiden.

5.4 Begränsningar och lagar för aktivstall

Häst storlek (mankhöjd)	Boxstorlek (m ²)
Över 1,08 cm men max 130 cm	5m ²
Över 130 cm men max 140cm	6m ²
Över 140 cm men max 148cm	7m ²
Över 148cm men max 160cm	8m ²
Över 160cm	9m ²

Har man utfodringsplatsen inne i ligghallen skall ändå samma mått hålla som i en ligghall utan utfodringsautomat, utfodringsytan icke medräknad. (Jordbruksverket)

Mankhöjd	Lägsta tillåtna takhöjd (cm)
150 cm x 1,5	225
160 cm x 1,5	240
170 cm x 1,5	255

Takhöjden i ett boxstall och aktivstall håller samma mått. Allt beror på hur stora hästar man tar in i stallet. Man räknar ut hur högt i tak man skall ha enligt högsta hästens mankhöjd gånger 1,5, men minimåttet för ett tak är 220cm. (Jordbruksverket)

Miljö tillstånd kan krävas vid bygge av aktivstall, och man bör redogöra hur och vart avrinningen placeras. På grundvattenområde behövs det alltid tillstånd.

På grund av att aktivstallet är mycket förmånligare att bygga en boxstall, behövs det inte oftast EU-stöd för själva byggnaderna och då har man möjlighet av att bygga aktivstallet mer friare, till exempel har man inte tagit EU-bidrag för bygget av detta aktivstall, och på grund av det kunna bygga ligghallen lite mer friare som man ser på figur 9, men man har följt jordbruksverkets stadgar med utrymmen för hästar. Ligghallen på figuren är byggd för ca. 20 hästar men liggplats storlek på 10,5m² per häst. När man så kallat själv bygger är det bra att fråga råd och åsikter av veterinärer eller andra sakkunniga människor för att undvika större misstag eller missar vid bygget.

6 Vad är ett boxstall?

Ett boxstall är som en hall, finns både större och mindre, var man byggt in boxar så att varje enskild häst har en egen box den "bor" i under natten och dagen. I boxen skall det finnas tillgång till rent vatten hela tiden och en ho att sätta kraftfodret i, om hästen äter kraftfoder. Det flesta stall har en sådan rutin att man kommer på morgonen till stallet och ger hästarna kraftfoder och hö och sedan sätter ut dem i en hage var de står hela dagen tills man tar in dem tillbaka till boxen på eftermiddagen/kvällen.

I ett boxstall får hästen oftast hö och kraftfoder inne på morgonen, ute i hagen på dagen och inne på kvällen 1-2ggr. Det är ännu ovanligt att ha hö- och kraftfoderautomat i boxarna då människan ändå kommer till stallet på morgon och kväll. De stall som har automatiska hö- och kraftfoder automater är sådana stall som vill komma lätt undan på morgonen och kvällen, då hästen redan fått sitt "morgonmål" när stallskötaren kommer på morgonen till stallet och man behöver inte vara närvarande på kvällen då det släpps ner.

I ett boxstall så kan man ha olika underlag i boxen. Det finns bland annat torv, pellets, spån, papper och halm. Alla hästar kan inte stå på alla de olika underlagen, då till exempel vissa kan äta upp halmen eller få allergi av spånet. Man måste känna sin häst bra för att veta vad den kan stå på. Man kan även blanda de olika underlagen. Torv och spån går bra ihop och även torv som botten med halm utanpå, då halm är ett material som inte kan dra åt sig all fukt som kommer från urinen. Då kan det vara bra att ha torv längst under så att det drar åt sig fukten och det blir lättare att städa. I de stall som man använder halm, torv, papper och spån som underlag fyller man på då man städat boxen, då man mockar ut så mycket och hästen måste ha en lämplig mängd som underlag, annars kan den få skavsår på kroppen av golvet, som kan vara av betong eller något annat hårt material.

Använder man pellets i boxar fyller man oftast bara på ungefär en gång i veckan då pellets är ett material som är hårt när man breder ut i boxen, men så fort en häst kommer in och går om kring så mosas det sönder och volymen i materialet blir mycket större och mjukare. Det är även mycket enklare att städa en box var det finns pellets på botten för det blir som en mjuk kaka på golvet och man ser precis var det blöta är och då tar man bara ut den fläcken som är blöt/fuktig.

Vilket underlag man vill ha beror på hurdan möjlighet man har att lagra det. Spån, torv, papper och pellets går att förvara på marken men man måste tänka på fuktrisken.

Man skall kunna ha det i ett lager på betonggolv med tak över så att det inte regnar på det. Pellets och spån kommer i fyrkantig bal form och är ihop packade i plast, men ett litet hål i plasten kan vara fatalt då kommer vattnet in i balen och fuktar upp materialet.

Priset på det olika strömedel beror mycket på var i landet man bor och hur långt man måste frakta de olika materialen. Om man äger en gård och odlar exempel korn eller havre, kan man ta tillvara halmen från dessa åkrar och det blir ett betydligt billigare alternativ än till exempel med pellets.

Ventilation i stall: Luftombytet i ett stall är viktigt då hästen behöver ren luft när den är inne. I ett stall rekommenderas att det finns 40–50 kubik luftutrymme per häst. Luftfuktigheten i stallet skall vara 50–65%, i fall det är torrare än 50% blir det mycket torrt inne i stallet och det börjar damma när man städar boxar eller sopar gången, men om det är för fuktigt trivs mögelpartiklarna bra. Man kan ha ventilation på olika sätt i ett stall: öppna fönster och dörrar, friskluftsintag, spjällreglering, ventilationstrumma eller väggfläktar. Med öppna dörrar och fönster kan det dra mycket i stallet och de vill man inte, då hästen är känslig mot drag. I figur 10 ser man att man byggt in fönster i bakväggen av alla boxar, både för ventilation men även för naturligt ljus. Inne i ett stall skall luften vara stilla eller inte röra sig mera än 0,25m/sekund. En häst tycker inte om när det drar, därför är det viktigt att stänga dörrar och fönster till natten, men det rekommenderas att man håller dem öppna på dagen om möjligt så att luften kan cirkulera. Flera ventilationstrummor, är en bra lösning om det är ett stort stall, eftersom de suger bort den instängda luften och tar in ren luft.

Figur 10 boxar med stallgång + fönster i bakgrunden (c) Wasström

6.1 Skillnaden mellan spilta och box

Förr var det inte populärt med boxar åt hästar, utan de var uppstallade i spiltor. I dagens moderna stall är det förbud mot att hålla hästen i spilta, men om det i ett äldre stall ännu finns spiltor kvar får hästen vistas där max 16 h per dygn. När en häst står i spilta så står den fastbunden hela tiden. Den har grimma på huvudet och ett grimskaft som är fäst i en metallring i väggen. Grimskaftet skall vara så löst att hästen lätt kan röra på huvudet utan att det tar emot. Ligger hästen ner i spiltan skall huvudet kunna röra i marken, då den behöver vila sitt huvud. Vid skötsel av hästen i spiltan kan man binda grimskaftet spändare om man vill. I figur 11 ser man flera hästar som är uppstallade i spiltor. Studier visar att hästar i box och spilta är mycket mera stressade än om de är i grupp, men att ha hästen i spilta gör den lite mera socialiserad med andra då mellan väggarna är oftast lägre än själva hästen. Men rörelsefriheten tas bort då hästen inte kan röra sig mera än lite fram och tillbaka då den är helt fast bunden.

Storleken på en spilta är mycket mindre än en vanlig box. Och väggarna är mycket lägre, så alla hästar ser och varandra om grimskaftet är tillräckligt löst och reglerbart, men de skall inte kunna röra varandra. I ett stall kan man ha olika sorters spiltor. Man kan ha en utfordringsspilta var man binder fast hästen medan den äter kraftfoder, var man har koll på att hästen äter allt den får serverat, exempelvis om den äter medicin i maten. Därefter får den gå tillbaka till sin vanliga box. Man kan även i ett stall ha olika sorters spiltor som man sköta hästen i, till exempel vattenspilta, var det finns vattenslang och golvbrunn, var man kan tvätta hästen, tvångsspilta är ett ställe där hästen står medan till exempel veterinären gör undersökning eller seminering. Den spiltan går att reglera så att den precis samma storlek som hästen. I figur 12 ser man det olika spiltorna man kan använda i dagens stall, var hästen stannar för en liten stund, vid en undersökning eller vid tvätt.

Alla mått och bestämmelser man har för en skötsel- eller utfordringsspilta är beroende av hur stor hästen är. (veta mer – häst och hälsa)

Mått för uppställningsspiltor

Hästens mankhöjd (m)	Spiltans längd (m)	Spiltans bredd (m)	Skiljeväggens höjd exkl. galler (m)
<0,85	1,5	1	0,8
0,86 - 1,07	1,8	1,15	0,95
1,08 - 1,30	2,15	1,4	1,15
1,31–1,40	2,35	1,5	1,25
1,41–1,48	2,45	1,6	1,3
1,49 - 1,60	2,65	1,75	1,4
1,61 - 1,70	2,85	1,85	1,5
>1,71	3	2	1,6

Figur 11 häst ligger och står i spilta © Svenska. Ridsportförbundet

Figur 12 ser man stallgång på långt håll + tvångsspilta + vattenspilta © Wasström

6.2 Fördelar med boxstall

Hästen är ett djur, som kräver mycket skötsel och hantering av människan. Annars kan den bli dominant och vild, vilket gör att människan har svårt att vara den som bestämmer. En häst som står i ett boxstall hanteras åtminstone 2 ggr per dag, vilket gör att den blir bekant och förstår att människan inte är en farlig individ och vill inte något illa.

När en häst står i en box en stor del av tiden kan man vanligtvis märka om den har fått någon skavank eller är sjuk och behöver vård. Det är även positivt att man kan hantera den så att den blir van vid människan. När hästen står inne hela dagen äter den hö och kraftfoder 3 – 4 ggr per dag och den kan lätt bli fet då den inte rör sig så mycket. Då kan man lätt och snabbt öka eller minska på fodermängden. Skötaren reagerar vanligtvis snabbt då man märker att hästen inte är i sitt normala tillstånd. Det kan till exempel bero på att den inte blivit tillräckligt motionerad.

Hästen är ganska känslig när det kommer till kyla, den fryser lätt om den blir genomblöt eller har ett vått och tungt täcke på ryggen. Då tar ägaren lätt beslutet att hästen inte skall vistas ute om det till exempel regnar mycket eller är mycket kallt, vilket kan innebära att hästen inte har chans att bli van vid kylan eller det våta vädret.

Ett boxstall kan också ha många olika verksamheter. Man kan bland annat ha ridskola, avelsstation, hingststall, inackorderingsstall. Alla olika sätt att driva ett häststall påverkar hur stallet ser ut och hur det är utrustat.

Figur 13 bild på stallgång © Wasström

6.3 Nackdelar med boxstall

Nackdelar med boxstall är att hästen är ett flockdjur, den bor för sig själv i boxen och umgås inte med andra hästar på samma sätt som i ett aktivstall. En häst i ett boxstall kräver mera motion då den står stilla inomhus och vanligtvis stilla i hagen då den är ute. Det kan också leda till att hästen blir överviktig och får problem med hovar och mage. Att hyra in en häst (inackorderat) är kostnadsmissigt dyrare i ett boxstall än aktivstall då det igår värme, skötsel flera gånger under dagen, mera underlag och kräver mer tid av stallskötaren.

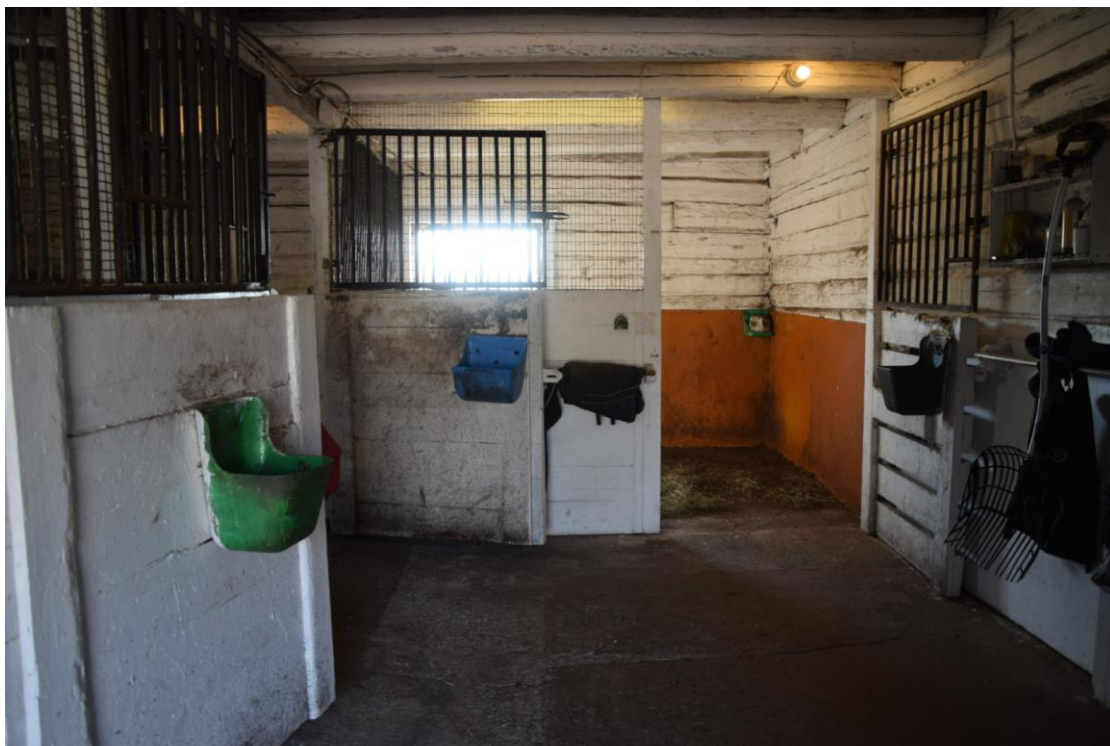
6.4 Begräsningar och lagar för boxstall

Boxstorleken beror mycket på hästens storlek då det finns allt från <80cm i mankhöjd till >190cm i mankhöjd. En liten häst behöver inte lika mycket utrymme som en stor häst. Man brukar ha ett standardmått på 3x3m i ett normalt stall. Det finns stall som har större boxar med även mindre boxstorlekar. I figur 14 ser man ett äldre byggt stall, där det både finns större och mindre boxar än normala boxstorleken. (Jordbruksverket)

Stallgången i ett boxstall skall vara så bred så att hästen lätt kan svänga runt och känna sig trygg och inte känna sig isolerad och inte kan röra sig. Med boxar på båda sidorna skall gången vara minst 2,5m bred, i ett stall med boxraden endast på ena sidan av stallgången skall den vara minst 2,0m bred. 2 meter är ganska smalt för en häst så man rekommenderar att bygga lite bredare då en häst är ungefär 2,5 meter lång, men det beror på storleken på hästen. I figur 13 och 15 ser man stallgången i ett boxstall där man bland annat ser bredd och belysning.

Typ av stallgång	Bredd (m)
mellan två spiltrader i ridskolestall	3,5
mellan två boxrader eller mellan boxrad och vägg	2,5
mellan två boxrader när anspänning sker i stallgången	3,5
bakom hästar som hålls i spilta	3,0

Hagen som hästen står i under dagen skall vara så pass stor att den kan röra sig fritt i den men det finns inga minimi mått på en hage vilket innebär att storleken kan variera. Ett vanligt standardmått på hage för en liten grupp hästar är 1000km² (tex. 20m*50m) och i en hage var man bara har en häst försöker man ha 200 - 250m² där hästen fritt kan röra sig. Hagen de går i skall vara på ett sådant ställe där regnet inte förstör botten och det är bra att placera hagarna så att regnvattnet rinner bort, dräneringen skall vara i skick.

Figur 14 bild på gammal modell av boxstall © Wasström

7 Stallägares åsikter om de olika metoderna

När Johanna Wasström och hennes man Anders byggde sitt boxstall på 90-talet fanns det inte aktivstall eller större lösdrifter ännu i Finland. I dag har det de ett stall med 24 boxar och en bra regelbunden skötsel. Jag frågade dem om de idag kunde tänka sig bygga om stallet till ett aktivstall. De kunde tänka sig att bygga ett dylikt, med tanke på att man har ganska många unghästar som behöver röra på sig dagligen. Men det finns även hästar som tävlar på mycket hög nivå i deras stall och de hästägarna skulle de nog vilja ha sin häst i en box där man kan hålla koll på dem, att det inte uppstår skavanker och skador. Med tanke på att deras boxstall kräver många arbetstimmar, så skulle ett aktivstall vara en lättare lösning ifall att det skulle bli aktuellt. Om man ser ur hästens synvinkel så skulle den må bättre i ett aktivstall (Wasström)

7.1 Fördelar med boxstall

Det positivare med ett boxstall är att hästägarna, om man har inackorderingsstall, lättare kan hantera sin häst. Man får lätt sin häst ut ur boxen och kan hantera den utan att bli skadad eller nersprungen av andra hästar ifall man inte så van. Man kan när som helst komma och ta ut sin häst från boxen och sköta om den. Det är lättare att mata en häst enskilt, då man vet exakt om den lämnat kvar foder eller om den kanske behöver mera foder än andra. En del hästar behöver mera hö och andra hästar mindre hö, beroende på hur det är byggda, ras, motion, stressnivå, förmågan att ta till sig foder osv. Då är det lättare att dosera rätt mängd i ett boxstall.

Det är lättare att städa och hålla rent i en box än i en stor hall. Vanligtvis städar man boxen då hästen inte är där, utan är ute i hagen och då är det säkrare att mocka. Om man har ett boxstall handskas man med hästen varje dag. Man lägger grimma på varje dag, leder den varje dag flera gånger. Eftersom vi också har en lösdrift med 2 ponnyn vet jag att man lätt glömmer bort att man varje dag borde handskas med dem. Om hästen till exempel har ett sår, ser du det genast då du leder den ut eller in från hagen. Samma gäller om en häst är halt. Det är inte säkert att du märker att en häst är halt om den ligger inne och sover i en ligghall med många hästar. (Wasström)

Figur 15 bild på boxar i stall och stallgång © Wasström

7.2 Nackdelar med boxstall

Negativt med boxstall är att det är mera arbetskrävande. Man måste följa tiderna mera exakt. Stiga tidigare upp på morgonen för att hästarna skall komma ut och röra på sig i hagarna. I ett aktivstall, som har foderhäckar som ger ner hö vissa tider och ger kraftfoder ner tack vare en sändare, kan det kasta lite på tiden då man sköter detta. Ett aktivstall är ett billigare alternativ att bygga än ett boxstall, flera uppvärmda vattenstationer krävs i aktivstall jämfört med ett varmt boxstall i Finland. Byggnaden som behövs för ett boxstall är vanligtvis mycket mera krävande än en ligghall i en lösdrift.

I ett aktivstall är hästarna vanligtvis mycket lugnare eftersom de får röra på sig i sin egen takt under hela dygnet. Flockbeteendet kommer mera fram i en lösdrift än i ett boxstall där hästarna vanligtvis går ute ensamma eller tillsammans med en annan häst endast på dagarna, ibland bara några timmar, beroende på stallet. Hästar i ett aktivstall rör sig naturligtvis mycket mera än en häst i ett vanligt boxstall. För en häst som har benägenhet att få kolik, vanligtvis för att den inte rör på sig tillräckligt, skulle garanterat ett aktivstall vara ett bättre alternativ. Det finns tyvärr hästar som endast kommer ut någon timme per dag, om ens det, så för dem är det förstås bara att hålla dem mera ute i hagen. Annars är det svårt att få ett vanligt boxstall mera som ett aktivstall p.g.a. att de är så olika byggda, svårt att ha en egen gård ute för alla hästar. Visst finns det sådana stall men då blir vanligtvis utegården alltför liten. (Wasström)

7.3 Fördelar med aktivstall

I ett aktivstall får hästen leva ett så kallat ”riktigt” häst liv då den lever fritt och i flock. Den får mat flera gånger per dag automatiskt och i mindre portioner jämfört med boxstall, var den får några gånger per dag och i större mängd vilket gör att det kan uppstå problem med matsmältningen. Veterinärbesök sker mycket oftare i ett boxstall än ett aktivstall och det har mycket att göra med att hästen får en så liten mängd mat per gång att magen hinner smälta allt innan nästa portion kommer och med att hästarna rör sig hela tiden. I ett boxstall kan det finnas unghästar som är under inridning, som behöver mycket motion för att inte bli rastlösa och hitta på bus, men har man hästen i ett aktivstall rör de sig hela tiden vilket gör att det håller unghästarna i gång och man behöver då heller inte motionera dem alla dagar. I figur 16 och 17 ser man hästarnas nyfikenhet och uppfinningsrikedom. Att bygga ett aktivstall i dag skulle vara en bra lösning ifall man har bra erfarenhet och vill hästens bästa. (Brant, Schauer Tyskland)

Figur 16 hästar som är på bushumör och hittat en stövel att leka med © Brant, Schauer Tyskland

I ett boxstall rör sig hästen endast 30% av vad den skulle göra om den skulle stå i ett aktivstall vilket är dåligt för dess hälsa och välmående. Hästar i boxstall kan lätt bli rastlösa och unghästar kan lätt bli överentusiastiska vilket gör det som en fara att rida dem. Magen och blodcirkulationen är i sämre skick på en häst som inte rör sig så mycket och är ”instängd” i en box största delen av dagen. (Brant, Schauer Tyskland)

Figur 17 hästarna är nyfikna och vågar sig fram för att se vad det är som kommer in i deras område © Brant, Schauer Tyskland

7.4 Nackdelar med aktivstall

Äldre hingstar kan man inte ha i ett aktivstall och har man unghingstar kan man inte ha ston med i samma. Om man har en flock med unghingstar går det säkert bra att ha någon valack med på samma område. I ett aktivstall är det en stor yta som skall hållas ren alla dagar och det finns risk för att man blir nedtrampad ifall flocken blir rädda för något. (Wasström)

8 Hästägares åsikter om aktivstall

8.1 Positiva aspekter

Alla hästägare tyckte att deras häst trivs bättre i flock och vill röra på sig hela tiden och vara med sina kompisar, vilket den inte skulle få på samma sätt i ett boxstall. I figur 18 visas när hästarna rör sig tillsammans i aktivstallet, man ser även miljön. Då hyran är förmånligare i aktivstallet än boxstall på denna gård, så var det även en orsak till att man ville ha sin häst i ett aktivstall. Då aktivstallet har den möjligheten att hästen kan vara ute eller inne precis hur den själv vill, var de en bra orsak att placera sin häst i aktivstallet hellre än i boxstallet.

Hästägarna tyckte att det är bra när hästen får mat 8ggr per dag och att hästen har tillgång till kraftfoder i små portioner under dagen i stället för 2 – 3 ggr i större mängd. När hästen är ett flockdjur tycker man om aktivstallets princip att alla lever i en flock.

Platsen var aktivstallet står är på utmärkt plats, det finns terräng var hästarna kan röra mycket på sig och till sommaren öppnas ett betesområde var det kan röra sig fritt. Ligghallen var de sover är stor och rymlig och hästen kan lätt sträcka på sig när den ligger ned. Underlaget som hästarna sover på är bra och mjukt och ingen häst verkar ha kallt eller frysa då hallen är isolerad och det är plastgardiner för dörrarna. Personalen som jobbar i aktivstallet rör sig tre gånger om dagen på området, vilket gör att de hela tiden har tillsyn till alla hästar och kan kontrollera om någon häst är i dåligt skick, har sår eller något annat fel. Fast en del av hästarna har täcken på stör det inte, för ingen av de andra hästarna rör täcket vilket gör att det hålls helt och snyggt. Lite slitage förekommer det dock alltid.

Figur 18 hästar i flock i aktivstallområde © Mällinen

8.2 Förbättringsförslag

Till förbättringen på aktivstallet skulle man kunna ta hänsyn till att det finns de hästar som tävlas största delen av året, som inte får få sår eller likande så att hästen inte kan tävla och prestera på topp. Man borde förvarna i god tid innan det kommer in nya hästar i aktivstallet. Då man placerar in en ny häst i ett aktivstall så kan det bli lite oroligt ett par dagar innan den nya hästen hittar in i flocken.

Till aktivstallet hör olika skötselboxar, i vilka man lägger in sin häst, om man till exempel vill ha den torr innan träningen eller bara vill sköta om den. I det utrymmet skulle man kunna sätta in värme och ett solarium, som fungerar med platssystem, vilket skulle göra att man snabbt får hästen varm och torr om den är blöt.

8.3 Skillnader mellan boxstall och aktivstall

Den största skillnaden är att hästen får röra på sig mycket mera i ett aktivstall än ett boxstall. De får leva tillsammans och rör mycket på sig alla dagar, vilket gör att det tryggt för ägaren ifall man inte hinner sköta sin häst alla dagar. Ägarna tyckte att hästarna får mer kondition och orkar mera och blir inte lika svettiga, men torkar långsammare. Man kan inte lägga en blöt häst ut i aktivstallet, det kan leda till att den blir sjuk.

Hästarna verkar även vara lite lugnare i sinnet och må mycket bättre av att de får mat oftare men i mindre portioner, vilket gör att den inte blir lika fet som en häst som står i en liten hage på dagen och i en box på natten.

Oron i flocken är det stor skillnad på, då en häst i ett boxstall har det mera "ensamt" än i ett aktivstall. Kommer det in en ny häst kan det bli oroligt till en början, men det lugnar sig efter någon dag.

8.4 Negativa aspekter

Negativt om aktivstall kom inte fram, men lite om oron vid nya hästar i flocken då skorna kan lossna, eller små sår kan uppkomma. Överlag var kunderna väldigt nöjda med aktivstallet.

9 Diskussion

Media lyfter starkt fram i dagens läge hur djur lever och om det är etiskt rätt för djur att vara inlåsta så att de inte kan leva enligt sitt naturliga beteende. Själva djurskötseln borde planeras så att djuren har fritt att röra på sig antingen inomhus eller utomhus. Stall har den fördelen att det oftast finns hagar och beten där hästen kan röra på sig till en del och mera då ägaren hinner komma och motionera den, men oftast kan det bli så att hagarna är för små och hästen får inte sin dagliga motion som den behöver. Det uppstår oftare problem, med hästar som är inlåsta längre tider, än med sådana som har möjlighet att få vara ute längre tid under dygnet. Tävlingshästar som kommer in redan efter 3 – 6 timmar från sin hage har oftast överloppsenergi och är ofta besvärligare att hantera vid ridning.

I mitt tycke är aktivstall en mycket bra lösning på flera sätt, men traditionella boxstall skötselmetoden kunde få en förbättring i sig, både för hästens välmående och för själva stallsarbetet. För tillfället kräver boxstallet mycket tid och arbete men du tjänar inget mera på det. En kombination av dessa två olika metoder skulle säkert fungera fint, så att hästen kommer ut när den vill, till och med i en större hage med de andra men kan komma in i värmen då den känner för det. Man borde få in mera automatik i själva utfodringen och en lättnad i hanteringen av gödseln. Stora skillnader som man sett konkret i hästens beteende i ett aktivstall jämfört med boxstall hästar är hur rädda och känsliga de för maskiner och andra fordon. Hästar som är i aktivstall blir vana vid att traktorer eller andra maskiner hämtar mat åt dem, putsar gångar och hämtar mer strö i bädden, då boxstallhästar inte upplever maskiner på samma sätt är de oftast mycket mer känsliga för maskinernas buller och rörelse.

Examensarbetet utfördes i en begränsad form och har möjlighet för vidare undersökning med fler svar av olika personer inom branschen, de personer som svarade på frågeformuläret har haft sina hästar tidigare i ett boxstall och flyttat över dem till aktivstall. I detta kund frågeformuläret besvarade fyra personer, en mer utvecklad undersökning kring hur hästen påverkas av att vara i ett boxstall samt aktivstall skulle vara en intressant vidare utveckling av arbetet. Ordentliga undersökningar med hästens beteende och ridbarhet efter att den varit inne i ett boxstall jämfört med aktivstall, kunde vara intressanta, för att se om skötselmetoden har en större inverkan än vad vi tror och vet hittills.

Situationen med Covid-19 har en inverkan på stallverksamheten runt om i världen, och vissa stallar har stängts av utomstående människor helt och hållet och endast skötaren av själva stallet är välkomna in till stallet, större stallar i Finland har begränsat sina stallar också men endast så att utomstående människor får inte vistas i stallet eller på området. Om hästägaren

känner sig sjuk eller insjuknar i viruset är de inte välkomna till stallet och då måste de hitta en skötare till sin häst som kan vara upp till 3-4 veckor lång period som de inte själva slipper till stallet. Det kan vara svårt att hitta någon att sköta om sin häst under influensas påhäng och det igen läder till att hästen hamnar står i längre tider utan motion.

I framtiden tror jag att man kommer att mer och mer tänka på hästens välmående och ursprung, fodermängder, hur ofta de äter och då kommer aktivstallet starkt fram och kommer säkert att bli mera allmänt här i Finland. Stora stall och ridskolor skulle säkert ha en bra förutsättning för den metoden, där det finns fler hästar som rids endast då det finns kunder.

Största problemet med aktivstall är högst antagligen de förutfattande meningar man har skapat och oron över att hästen går fritt i flock och kan skada sig och inte är i tävlingsskick så som den vore om man skulle ha full kontroll över den hela tiden. Men det har bevisats att hästen är mycket lugnare och blir mindre påverkad av små sår tack vare att hästen rör på sig mycket mer och får vara i flock med sina vänner samt har bättre motståndskraft mot bakterierna som kan komma in i såren eftersom de vant sig vid sin utemiljö. De förutfattande meningar som finns tror jag att i framtiden får en ändring i sig och därför stiger aktivstall eller liknande koncept mera fram.

Källförteckning

Berg, N., 2017 *Hästen välmående i lösdrift jämfört med box*, Strömsholm, [Online] stromsholm.com [Hämtad 13.3 2020]

Ekdahl, K., 2017, *Hyra ut stallplats – tänk på det här*, Ridsport, [Online] <https://www.tidningenridsport.se> [Hämtad 20.3.2020]

Evira, 2014, *Hevonen – eläinsuojelulainsäädäntöä koottuna*, Ruokavirasto [Online] <https://www.ruokavirasto.fi> [Hämtad 5.4.2020]

Finlex, 2009 *Jord- och skogsbruksministeriets förordning om byggnadstekniska och funktionella krav på byggnader inom hästnäringen i fråga om understött byggande*, Finlex, [Online] <https://www.finlex.fi> [Hämtad 29.3.2020]

Håkansson, H., 2017 *Hästens miljö*, 150Procent [Online] www.150procent.se [Hämtad 12.3 2020]

HästSverige 2020, *Strömedel i stall*, HästSverige [Online] <https://hastsverige.se> [Hämtad 20.2.2020]

Johanna Viitanen (2013) *Pihatto – Jos hevonen saisi valita*

Michanek, P. 2018, *Gör inte hästen till en människa*, Häst och ryttare, [Online] <http://www.e-magin.se> [Hämtad 5.3.2020]

Michanek, P., 2018, *Hästens naturliga beteende ändras inte för att vi rider och tävlar*, Hippson, [Online] www.hippson.se [Hämtad 28.3 2020]

Niemi, P., 2012, *Aktiivitalli hevosen hyvinvoinnin edistäjänä*, Thesus, [Online] <https://www.theseus.fi> [Hämtad 28.2.2020]

Nyberg, F., *Perinteisen tallin muuttaminen aktiivitalliksi - mitä iloja ja murheita tuli vastaan*, Pellon, [Online] www.jamk.fi [Hämtad 2.3.2020]

Röök, I., 2019, *Studie slår hål på myteri om hästar på lösdrift, ”kräver stor kunskap för en god välfärd*, Hippson [Online] <https://www.hippson.se> [Hämtad 20.3.2020]

Sassner, H., 2020, *Hästens beteende*, HästSverige, [Online] hastsverige.se [Hämtad 13.4.2020]

Strömberg, L., 2017 *Hästens naturliga Beteende*, 150Procent [Online] www.150procent.se [Hämtad 20.3 2020]

Wilhelmsson, M., 2019, *Om häst och hälsa*, Vetamer [Online] <http://vetamer.nu> [Hämtad 4.4. 2020]

Figurförteckning

Figur 1 © Jyrki Mällinen (bild från aktivstallet, flockbeteende)

Figur 2, © Dunebo (hästen synfält) <http://www.dunebo.se>

Figur 3 © Juta gård Teori (bild på hästen fura olika miner/humör)

<http://www.jutagardensstuteri.se>

Figur 4 © Jyrki Mällinen (bild på aktivstallet)

Figur 5 © Jyrki Mällinen (bild på aktivstallets hö-automater)

Figur 6 © Jyrki Mällinen (häst på väg in till kraftfoderautomat)

Figur 7 © Jyrki Mällinen (bild på gångar i aktivstall, och flockbeteende)

Figur 8 © Jyrki Mällinen (bild på botten planering i aktivstallet)

Figur 9 © Jyrki Mällinen (bild på ligghallen i aktivstallet)

Figur 10 © Alexandra Wasström (boxar med stallgång + fönster i bakgrunden)

Figur 11 © Svenska. Ridsportförbundet (häst ligger och står i spilta) <http://www3.ridsport.s>

Figur 12 © Alexandra Wasström (bild på stallgång på långt håll + tvångsspilta + vattenspilta)

Figur 13 © Alexandra Wasström (bild på stallgång)

Figur 14 © Alexandra Wasström (bild på gammal modell av boxstall)

Figur 15 © Alexandra Wasström (bild på boxar i stall och stallgång)

Figur 16 © Carola Brant, Schauer Tyskland

Figur 17 © Carola Brant, Schauer Tyskland

Figur 18 © Jyrki Mällinen (hästar i flock i aktivstallområde)